

Kitaabban Rabbiin buusetti amanuun wantoota afur of keessaa qaba:

1ffaa: Kitaabban kunniin haqaan Rabbiin irraa buufamu isaaniitti amanuu

2ffaa: Kitaabban maqaalee isaanii beekanitti amanuu.

3ffaa: Odeeffannoo osoo hin jijjiraminiis haqaan kitaabban kanuun keessatti dhufan dhugoomsu ykn dhugaan itti amanu.

4ffaa: Seera ykn murtiwwan kitaabban of keessaa qaban kan hin shaaranne irratti hojjachuu fi murtiwwan kaniinitti gammaduu fi guutumatti harka kennu

Hundee Iimaanaa 3ffaa- Kitaabbanitti Amanuu

Description

Hundee iimaanaa keessaa sadaffaan kitaabban Rabbiin buusetti amanuudha. Akka lugaatti â€œKitaabaâ€• jechuun wanta galmaaâ€™e fi barraaâ€™edha. Akka shariâ€™aatti immoo kitaaba jechuun Kalaama (Jecha) Rabbiin ilma namaatiif rahmataa fi qajeelcha akka taâ€™uuf Ergamtoota Isaa irratti buusedha. Sababa kitaaba Rabbiin irraa buâ€™e kanaan ilmaan namaa saâ€™aada (gammachuu) ganda lamaanii dhandhamu. Osoo Rabbiin kitaabban isaaniif buusu baate, silaa hundii isaanitu dukkana keessatti kufanii hafu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa kitaabban buusun akkamitti dukkana keessaa sababa Ergamtootatiin akka baase akkana jechuun ilma namaatti beeksiisa.

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ ءَايَاتٍ يَبَيِّنُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾

â€œInni Kan gabricha Isaa irratti keeyyatoota ifa baâ€™aa taâ€™an dukkana keessaa gara ifatti isin baasuuf jecha buusedha. Dhugumatti, Allaahâ€™n isiniif mararfataa, rahmata godhaadha.â€• Suuratu Al-Hadiid 57:9

Isiniif mararfachuu fi rahmata Isaatirraa kan kaâ€™e Rabbiin Ergamaa isiniif erge. Ergamaa kanatti keeyyatoota (aayaata) ifa bahan buuse. Kanas kan godheef dukkana wallaalummaa, kufrii, shirkii, fedhii lubbuu hordofuu, yaadaa badaa fi kkf irraa gara ifa iimaanaa, beekumsaa, yaqiinaa akka baataniifi. Kitaabni keeyyatoota baayâ€™ee waan of keessatti qabatuuf ilma namaatiif qajeelfamaa fi ifa jireenyaa taâ€™aa jechuudha.

Hundeewwan iimaana jahan tokko tokkorraa kan adda bahuu miti. Hundi isaanitu kan wal qabataniidha. Rabbitti amanuun malaykootatti, kitaabbanitti fi hundeewwan iimaana birootti amanutti nama waama. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa akkana jedha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ
عَلَى رَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ
وَمَلَائِكَتِهِ ءَ وَكُتُبِهِ ءَ وَرُسُلِهِ ءَ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا

â€œYaa warra amantan! Rabbitti, Ergamaa Isaatti, kitaaba Ergamaa Isaa irratti buusettii fi kitaaba san dura buusetti amanaa. Namni Rabbitti, Malaaykota Isaatti, Kitaabban Isaatti, Ergamtoota Isaatti fi Guyyaa Aakhiraatti kafare, dhugumatti jallinna fagoo jallatee jira.â€•
Suuratu An-Nisaa 4:136

Kitaabban Rabbiin buusetti amanuun wantoota afur of keessaa qaba.[1]

Tokkoffaa: Kitaabban kunniin dhugaan ykn haqaan Rabbiin irraa buufamu isaaniitti amanuu

Lamaffaa: Kitaabban maqaalee isaanii beeknutti amanuu. Isaan keessaa Qurâ€™aana, kan Nabii Muhammad (SAW) irratti buufame, Tawraat kan Nabii Muusaa (AS) irratti buufame, Injiil kan Nabi Iisaa (AS) irratti buufame, fi Zabuur kan Nabii Dawuudif kennametti amanu. Kanneen maqaa isaanii hin beekne immoo walumaagalatti itti amanna. Kana jechuun Rabbiin irraa kan buâ€™man taâ€™uu fi ilma namaatiif qajeelchaa fi ifa akka taâ€™man ni amanna.

Sadaffaa: Odeefannoo osoo hin jijjiraminii fi hin micciramiin haqaan kitaabban kanniin keessatti dhufan dhugoomsu ykn dhugaan itti amanu. Kan akka odeefannoo Qurâ€™aana keessatti dhufanii fi odeefannoo kitaabban duraanii osoo hin jijjiraminii dhufanitti amanu. Kitaabban yeroo ammaa Kiristaanotaa fi Yahudoota harka jiran itti hin amannu. Sababni isaas, kitaabban kunniin jijjiramanii jiru. Kan nuti itti amannu kitaabban yeroo jalqabaa Nabii Muusaa fi Iisaa irratti buâ€™maniidha.

Odeefannoon (ergaan) Qurâ€™aana keessa jiru hundi immoo haqa hin jijjiramne fi hin micciramne waan taâ€™meef, namni â€œAni Musliimaâ€• ofiin jedhu wanta Qurâ€™aanni of keessaa qabu hundi dhugaa taâ€™uu isaatti amanu qaba. Rabbiin ni jedha:

لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ؕ تَنْزِيلُ مِّنْ حَكِيمٍ
حَمِيدٍ

â€œSobni fuundura isaatiis taâ€™ee duuba isaatiin itti hin dhufu. Rabbii Ogeessa Faarfamaa taâ€™e irraa buufame.â€• Suuratu Fussilat 41:42

Qurâ€™aanatti duraa duuban sobni wanti jedhamu itti hin dhufu. Kana jechuun beekumsa namaaf dhiyeessu keessatti sobni itti hin dhufu. Seerotaa fi murtoowwan kaaâ€™e keessatti sobni itti hin dhufu. Seenaa durii irraa wanta beeksisu keessatti sobni wanti jedhamu itti hin dhufu. Seenan ummata durii Qurâ€™aanni beeksisu hundi dhugaadha. Wanta gara fuunduraatti uumamu irraa odeefannoon Qurâ€™aanni beeksisu hundii dhugaadha. Sobni wanta jedhamu itti hin dhufu.^[2] Sababni isaas Qurâ€™aanni Rabbii waan hundaa beeku irraa waan buâ€™eefi.

â€œBuufamuun Kitaabichaa (Qurâ€™aanaa) Rabbii Injifataa, Beekaa taâ€™e irraayyi.â€• Suuratu Ghaafir 40:2

Afraffaa: Seera ykn murtiwwan kitaabban of keessaa qaban kan hin shaaramne irratti hojjachuu, hikmaa (ogummaa) isaa hubannee dhiisne murtiwwan kaniinitti gammaduu fi guutumatti harka kennu- Kitaabban darban hundi Qurâ€™aanan shaaramanii ykn jijjiramanii jiru. Rabbiin ni jedha:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾

â€œNuti kitaaba irraa waan isa duraatiif dhugoomsaa fi isa irrattis tiiksaa taâ€™ee Qurâ€™aana gara keetti haqaan buufneerra.â€• Suuratu Al-Maaâ€™ida 5:48

â€œQurâ€™aana haqaan gara keetti buufneerraâ€• Kana jechuun Qurâ€™aanni Rabbiin irraa buâ€™uun isaa haqa. Akkasumas, wanti inni of keessaa qabu hundi haqa. â€œKitaaba irraa waan isa duraatiif dhugoomsaaâ€• kana jechuun Qurâ€™aanni odeefannoo kitaabban darban of keessaa qaban ni mirkaneessa, odeefannoon isaanii kan haqa taâ€™e odeefannoo Qurâ€™aanitiin walitti gala. Akkasumas, kitaabban darban Qurâ€™aanni akka buâ€™uu beeksisanii turan. Kanaafu, Qurâ€™aanni beeksisaa isaanii kana ni dhugoomse ykn ni mirkaneesse jechuudha. â€œfi isa irrattis tiiksaaâ€• kana jechuun wanta haqaa fi ilma namaa fayyadan kitaabban darban of keessaa qaban Qurâ€™aannis san caalaa of keessatti dabaluun of keessaa qaba. Kitaabban san keessaa wanta Qurâ€™aanni haqa taâ€™uu isaa mirkaneesse haqa, wanti kijiba taâ€™uu mirkaneesse kijiba. Sababni isaas, kitaabban akka Tawraat, Injiil keessatti jijjiraa fi micciruun argamee jira. Kanaafu, wanti Qurâ€™aana dhugaa taâ€™uu mirkaneesse dhugaadha, wanti sobaa taâ€™uu mirkaneesse soba.^[2]

Hiikni biraa â€œwa muhayminan aleyhâ€• jedhu â€œisa irratti kan murteessuâ€• taâ€™ma. Kana jechuun Qurâ€™aanni kitaabban darban irratti ni murteessa, wanta shaaramu qabu ni shaara. Kanaafu, kanarratti hundaaâ€™un murtiwwan kitaabban darbanii irratti hojjachuun hin taâ€™u kan dhugaa taâ€™ee fi Qurâ€™aanni mirkaneesse malee.

Haajaa Ilmaan Namaa Kitaabbaniif Qaban [3]

Haajan ilmaan namaa kitaabbanitti qaban haajaa isaan nyaataa fi dhugaatiif qaban caala. Sababni isaas, ruuhin ilma namaa tuni yeroo hundaa tasgabbii fi nageenya barbaaddi. Qaamni immoo sakandi sakandiin

nyaata hin barbaadu. Kanaafu, tasgabbii fi nageenya ruuhin barbaaddu kennuufi kan dandaâ€™TMu kitaaba Rabbiin irraa buâ€™TMeedha. Mee haajaa namoonni kitaabban Rabbiin irraa buâ€™TManiif qaban muraasa isaanii haa tarreessinu:

1ffaaâ€“ Kitaabban Rabbiin irraa gara Ergamaatti buâ€™TMe ummata Ergamaa kanaatiif madda irraa barataniif fi haala ofii sirreessan akka taâ€™TMuufi. Yeroon hanga fedhe haa darbu, ummanni Ergamaa kanaa hundeewwan amantii, kaâ€™TMuumsaa fi gahuumsaa isaa murteessuf gara kitaaba Ergamaa irratti buâ€™TMeetti deebiâ€™TMu. Wanta Rabbiin akka hojjatan itti ajaju fi wanta irraa dhoowwu, amala gaggaarii itti kakaasu fi jajjabeessu beekuf gara kitaaba deebiâ€™TMu. Nama waan gaarii hojjateef mindaa jiruu fi nama waan badaa hojjate adabbii isa eeggatu kitaabban keessatti argatu. Akkasumas, rakkoolee jireenya keessatti nama muudatan f¹/₄ruu fi murtiwwaan adda addaa baasuf gara kitaaba deebiâ€™TMu. Keessumattu, Ergamaan yeroo fi bakkaan kan isaan irraa fagaatu yoo taâ€™TMe gara kitaabaa deebiâ€™TMun isaan irratti dirqama taâ€™TMa.

2ffaaâ€“ Kitaabni Rabbiin irraa buâ€™TMee wantoota namoonni irratti wal-dhaban irratti murtii haqaa akka taâ€™TMuuf- wantoota namoonni irratti wal dhaban kan murteessu Kitaaba Rabbiiti. Sababni isaas, kitaabni Rabbii jecha (Kalaama) Isaati. Rabbiin immoo Abbaa Murtiiti. Kana ilaalchisee Rabbiin akkana jedha:

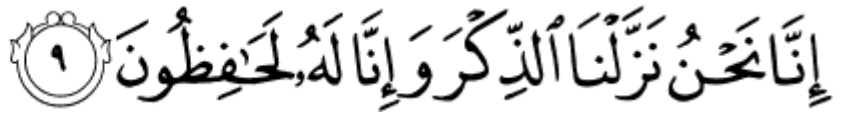
اللَّهُ الْبَيِّنُ الْمُبَيِّنِ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

â€œNamoonni amantii tokkicha irra turan. Ergasii, Rabbiin nabiyyoota gammachiiftotaa fi akeekachiiftota taasise erge. Akka inni wanta isaan keessatti wal dhaban gidduu namootaatti murteessuf isaan waliniis kitaaba dhugaan buuse.â€• Suuratu Al-Baqarah 2:213

Rabbiin hundarra beekaa- namoonni yeroo jalqabaa dachii tana irratti wal horan amanti tokko irra turan. Rabbiin qofa gabbaruu fi tokkichoomsu turan. Ergasii, sababa fedhii lubbuu, wallaalummaa, dagachuu fi sheyxaanatiin Rabbiin tokkichoomsu fi Isaaf ajajamuu keessatti gargar taâ€™TMan. Gariin Rabbiin qofa gabbaruu itti fufan, gariin immoo Rabbiin gabbaruu dhiisanii taabotaa fi wanta biraa gabbaruu jalqaban. Sababa kanaan Rabbiin nabiyyoota qanani addunyaa fi Aakhiraatiin nama amanee fi hojii gaarii hojjate gammachisan, adabbii nama kafaree fi badii hojjate akeekachiisan isaanitti erge. Ergamtoota hunda waliin kitaaba gara haqaatti nama qajeelchu buuse. Kitaabni kuni wantoota namoonni irratti waldhaban keessatti abbaa murtii akka taâ€™TMuuf Rabbiin buuse. Hundee fi damee amantii isaan keessatti waldhaban kitaabni ni murteessa. Haqni fi sobni kam akka taâ€™TMe ifa baasa. Kanaafu, faaydan kitaabban Rabbiin irraa buâ€™TManii keessaa tokko wal mormii fi wal-dhabii namootaa furuufi. Osoo kitaabni buâ€™TMuu baate, silaa namni hunduu, â€œKaraa ani irra jiru qofatu sirriidha. Kan biraa immoo jallataadha.â€• jechuun dukkana keessa jaanjaâ€™TMa.

3ffaaâ€“ Erga Ergamtoonni duâ€™TManii booda kitaabni Rabbiin irraa buâ€™TMe hundee amantii, seerotaa fi kaayyoo isaa jallinna warra fedhii ofiitiin amantitti taphatan irraa eeguf- **Ergamaa boodaa kitaabni ummata isaa keessa jiraachuun akka Ergamaan suni isaan keessa jiraachuti.** Sababni isaas, kitaabni kuni wanta Ergamaan ittiin ergame of keessaa kan qabuudha. Ergamtoonni ilma namaa waan taâ€™TManiif duuti nama kamittu dhuftu isaanittis ni dhufti. Garuu hundeen, dameewwani, amalli gaarii fi seeronni amantii isaan itti waamaa turan gonkumaa hin duâ€™TMan. Osoo kitaabni haala itti fufaan jiraachu baate, silaa akkuma isaan duâ€™TManiin amantii san keessatti jijjiramniif fi wal dhabbiin baayâ€™TMeen ni uumama.

Namoonni jallattoonni fi fedhii ofii hordofan wanta amanti keessa hin jirre itti dabaluu, irraa haaqu fi Rabbiin irratti kijibuun amantii balleessu. Sababa kanaaf, ilmaan namaatif kitaabni seeraa guutuu fi haqa irratti hundaa’TMe kan jijjiramu irraa eeggama jiraachu qaba. Kanafi, Qur’aTMaanni hanga Guyyaa Qiyaamaa jijjiramuu fi micciiramuu irraa ni eeggama. Akka ilmaan namaa irratti hujjah (ragaa) ta’aTMuuf. Rabbiin ni jedha:

• Dhugumatti, Numatu Qur’aTMaana buuse, dhugumatti Numatu isa tiiksas. • Suuratu Al-Hijr 15:9

Guduunfaa

- Kitaabban Rabbiin irraa bu’aTMan ilma namaa gara gammachuu, nageenyaa fi milkaa’TMinnaatti qajeelchu.
- ***Kitaabbanitti amanuu jechuun haqaan Rabbiin irraa kan bu’aTMan ta’aTMuu amanuu, ergaleen isaan keessa jiran haqa ta’aTMuu dhugaan itti amanuu fi hojii irra oolchudha.***
- Qur’aTMaanni kitaabban duraanii waan shaaref, ergaleen isa keessa jiran hundi dhugaa ta’aTMuu itti amanuu fi hojii irra oolchun, nama gammachuu fi milkaa’TMinna barbaadu irraa ni eeggama.
- Haajaan dhalli namaa kitaabban Rabbiin buusef qaban haajaa isaan nyaataa fi dhugaatiif qaban caala. Sababni isaas, ruuhin namaa tuni sakandii hunda keessatti tasgabbii fi nageenya barbaaddi. Kana kan argattu immoo kitaaba Rabbiin buuse keessatti.
- Ergamtoonni erga darbanii booda kitaabban isaan irratti bu’aTMan ummata isaan booda dhufuuf madda qajeelinnaa fi barnootaa ta’aTMaaf.
- Kitaabni amantiin akka jijjiramne eega. ***Ergamaa boodaa kitaabni ummata isaa keessa jiraachuun akka Ergamaan suni isaan keessa jiraachuti.*** Sababa kanaaf, Qur’aTMaanni namoota yeroo Nabii Muhammad (SAW) fi isa booda dhufan irratti hujjah (ragaa) ta’aTMa.
- Kanaafu, namni tokko guyyaa Qiyaama Nabiyyiin natti hin dhufne jedhee mormuu hin danda’aTMu. Sababni isaas, kitaabni Nabiyyicha irratti buufame isa bira gahee jira.
- Kitaabni wal dhabbi namoota jidduutti uumamu hiikun daandii sirriitti isaan qajeelcha.

Kitaabban wabii:

[1] [Sharh Usuli salaasa](#) Fuula 94-95 Ibn Useymiin

[3] [al-aqiidayatul Islaamiyyatu wa usuusuhaa](#) By Abdurahmaan Hasan Madiniyyi, fuula 465-468

[2] [Taysiral Kariimul Rahmaani fii tafiiri Kalaamil Mannaani](#) “Abdurahmaan Naasir Sa’aTMdii, fuula 257-258

Date Created

September 23, 2018

Author

admin